

Vrolijk zullen we altijd blijven

Jacques Huinck

Vrolijk zullen we altijd blijven

© 2009 Jacques Huinck
uitgever De Limburger
ISBN 978 94 625 4205 1 | NUR 402

1. Stad

Elke morgen werd de stad gewekt door het lawaai van hoefijzers en karrenwielen, ratelend op de keien. De straten waren nog leeg en dus liet de ijsman zijn paard naar hartenlust draven.

Voor het café, schuin tegenover ons huis, stopte hij om een staaf ijs op de stoep te leggen, die hij met een ijzeren haak uit zijn kar trok. "Om het bier te koelen," mompelde een vroege straathond tegen zijn zoontje, terwijl hij zijn achterpoot optilde.

Intussen was de ijsman, met zijn leren schort en leren handschoenen, begonnen aan een vreemd ritueel. Hij maakte een diepe buiging en zwaaide zijn hoofd zes keer heen en weer.

Even later sprong hij op de bok, riep: "Allez hop!" en het geratel begon weer. Ongetwijfeld werd hij in menige slaapkamer naar de hel gewenst.

In de smalle maar drukke winkelstraat waarin wij woonden, krioelde het de hele dag van mensen. Iedereen die langs de etalage liep van de winkel tegenover ons huis, bleef staan om een buiging te maken en daarna zes keer met het hoofd te zwaaien.

Wij woonden namelijk tegenover de voornaamste attractie van de straat: een grafkransenwinkeltje. In de etalage lag altijd de foto van een overledene met daarachter drie grafkransen. Aan elke krans hingen twee linten en iedereen die voorbij kwam, bekeek eerst de foto en zwaaide dan met zijn of haar hoofd om de opschriften te kunnen lezen op de verticaal hangende linten:

"Rust zacht, Pierre,"... "de leden van de biljartclub."

Wij waren gewend aan dat verschijnsel, maar familieleden die bij ons logeerden, konden er urenlang naar kijken, onbedaarlijk lachend.

Ons huis lag in de Muntstraat, in het centrum van Maastricht, waar ik in 1935 werd geboren als oudste van acht kinderen.

Mijn vader had daar een modezaak. Eigenlijk bestond het pand uit drie smalle, eeuwenoude huizen waartegen later een nieuwe gevel was geplaatst en een marmeren winkelpui in Art Deco-stijl. Het huis had maar één deur, de winkeldeur, maar die had drie huisnummers. Het was dus logisch dat ons huis onlogisch in elkaar zat. De zaak was modern en overzichtelijk. Via een trappenhuis, verlicht door een glazen dak, kwam je boven in het woongedeelte. Daar krioelde het plotseling van de gangetjes, trapjes en doorbraken. Het huis had donkere, spookachtige zolders met stoffige vlieringen. Ook was er een klein plat dak, omsingeld door schoorstenen. Dat werd als tuin gebruikt zodat wij in de binnenstad toch nog onze portie frisse lucht kregen.

Tegen de tijd dat de kinderen konden lopen, werden zij door mijn vader mee op excursie genomen naar het gangenstelsel van de kelder, waar hij 's winters enkele keren per dag de kachel van de centrale verwarming moest vullen.

Dit roestige monster uit het gietijzeren tijdperk, zat vol klinknagels en koperen manometers. Als mijn vader de vuldeur opende om de kolen naar binnen te scheppen, werd zijn gezicht door de gloed van het kolenvuur verlicht en leken zijn brillenglazen op rode lampen. Na het vullen van de kachel wees hij vaak naar een plankje dat vol stond met stoffige busjes.

"Daar mag je nooit aankomen," was altijd zijn waarschuwing. "Dat is vergif, muizenvergif. Daar ga je dood van!"

Hij had een grote ervaring in het bestrijden van ongedierte. In het jachtseizoen strooide hij de nieuwste soorten vergif in alle uithoeken van het huis, waardoor de diertjes op een interessante manier moesten omkomen. Daarbij zouden ze piepend of geruisloos sterven, reukloos of niet reukloos uitdrogen, al naar gelang de stand der wetenschap op dat moment. Maar, wat mijn vader ook verzon, de muizen waren altijd juist iets slimmer.

Aan het einde van de straat lag de Markt en ook daar was van alles te beleven. Op marktdagen arriveerden er boerinnen met karren, die door honden werden getrokken. Deze grote dieren waren alleen aan de voorkant genuilkorfd. Ze produceerden massieve hopen, die grote indruk maakten op gevoelige naturen, maar die kwam je op de Markt niet zo vaak tegen.

De boeren gooiden er nog een schepje bovenop. Gezellig klostten zij op klompen door de straten, een legertje koeien voor zich uit drijvend. Deze dieren waren nooit in een stad geweest en deden het in hun broek van de zenuwen. Een breed, glibberig spoor wees dan ook de weg naar de Markt en van daaruit naar het slachthuis.

Ook de mensen gooiden van alles op straat. Er heerste veel armoe, zodat het menselijk gedrag nog niet gestandaardiseerd was door dure modetijdschriften. Velen gingen spuwend, rochelend en fluimend door het leven, niet beter wetend. Interessant in dit opzicht waren mannen die pruimtabak kauwden. Deze artiesten spoten hun donkerbruin speeksel wel anderhalve meter ver, soms rakelings langs de benen van niets vermoedenden. Ook het snuiten van neuzen gebeurde vaak volgens de natuurmethode: wijdbeens staan en doorblazen in stoepwaartse richting.

De strijd tegen deze vervuiling werd aangeboden door een legertje oude mannen zonder tanden en zonder rechten. Zij waren aangewezen op de liefdadigheid van de nonnen van het bejaardentehuis. Die waren wél goed, maar niet gek. Wie nog kon werken, moest dat vooral blijven doen. Zo werd met emmer en bezem nog een mooie cent bijverdiend, tot de dood erop volgde.

2. Verkeer

Ongetwijfeld was de fiets het meest populaire vervoermiddel in die tijd. Door 'zadelpijn', regen en wind was zijn actieradius beperkt en dit veroorzaakte een interessant nevenverschijnsel. Dankzij de fiets was mijn geboortestad de mooiste stad van Europa, met het grootste plein, de hoogste kerk en de zwaarste klok.

Met een auto kon je gemakkelijker grenzen overschrijden en dus een geestverruiming oplopen, maar er waren nog niet veel auto's. Het bestaan van andere steden, buiten de geboortestad, was doorgaans alleen bekend door muf ruikende ansichtkaarten, die een verdachte bruine kleur hadden. Veel soeps konden die steden dus niet zijn. Natuurlijk brachten sommige automobilisten, die na lange reizen over slechte wegen thuiskwamen, soms wat onscherpe foto's mee, gemaakt met 'boxcamera's'. Dit waren op de eerste plaats boxen en de rest leek bijzaak. Daarom stonden de mensen vaak scheef of zonder hun hoofd op de foto's. Dat was te weinig om thuisblijvers aan het filosoferen te zetten.

Wat reizen betrof, waren wij in een bevoorrechte positie. Mijn vader kwam uit Utrecht en daarom maakten wij elk jaar een wereldreis naar die verre stad, om grootouders en andere familie te bezoeken.

Met oorverdovend gesis en grote stoomwolken waarin kinderen zoek raakten, reed de trein het station binnen. De grond trilde onder je voeten als de locomotief voorbij kwam, stinkend naar smeerolie en kolen. Je voelde de hitte op je gezicht. Vervolgens gingen de deuren open en krioelde het perron van de reizigers. De machinist en de stoker stonden vaak toe te kijken vanaf de hoge locomotief met ogen waarvan het wit sterk afstak tegen hun roetzwarte gezichten.

Voordat de trein weer vertrok, werden de deuren gesloten. Dat was een heel karwei want elke coupé had zijn eigen deur.

"Pas op de vingers, pas op de vingers," riep de arme conducteur voortdurend, terwijl hij de tientallen zware deuren met knallen dichtgooide.

Na het fluitsignaal begon de locomotief woest te blaffen en rolde de trein stapvoets het station uit. Zo gingen wij elk jaar op vakantie naar Utrecht.

3. Processie

In 1939 gingen wij niet op reis, vanwege een feest dat zó belangrijk was dat de familie uit Utrecht naar Maastricht kwam. Mijn oom was tot priester gewijd en zou zijn eerste heilige mis opdragen in de St. Servaaskerk. Toen de plechtigheid eindelijk was afgelopen, werden wij in het kerkportaal opgesteld om in processie naar buiten te gaan. Voorop liep een harmonie en tot onze schrik moesten mijn broertje, zusje en ik daarachter lopen. Dan volgde mijn oom, tegen wie wij vanaf die dag "heerom" moesten zeggen.

Als symbool van het priesterschap droeg hij een herdersstaf. De gelovigen werden 'schapen' genoemd en ongetwijfeld zullen zij het daar zelf naar gemaakt hebben.

Naast mijn oom liep zijn moeder en daarachter kwam de rest van de familie met hoge hoeden, lange rokken en accessoires van krokodillenleer. Natuurlijk trokken wij, de drie kinderen met kleurige biedermeierboeketjes, een zee van aandacht waarom wij niet hadden gevraagd. Op het Vrijthof, het grote plein voor de kerk, waren duizenden ogen op ons gericht. Gelukkig naderden wij al gauw het Amorsplein waar mijn grootmoeder woonde en waar de optocht zou eindigen.

Tot mijn verbazing was het pleintje versierd met slingers en vlaggen. Voor het huis van mijn grootmoeder stond een podium met daarboven een baldakijn van rood fluweel en gouden franjes. Mijn heerom nam plaats op het podium, samen met de familie.

Wij, de drie kinderen, moesten beneden blijven, waar een feestcomité breeduit vóór ons ging staan. Tussen de slippassen door zag ik hoe kleine, verlegen meisjes in witte jurkjes het podium beklommen om daar onverstaanbare versjes op te zeggen voor mijn oom. Elk versje eindigde met een daverend applaus van honderden buurtbewoners, waardoor de meisjes van schrik de bloemen aan de verkeerde persoon gaven of van de trappen van het podium struikelden.

Tenslotte hield mijn heeroom een lange toespraak en juist toen ik de wanhoop nabij was, hoorde ik hem "Amen" zeggen. Eindelijk, eindelijk konden wij het huis van mijn grootmoeder binnengaan waar zich vlaaien bevonden en grote flessen limonade, zodat alles toch nog goed afliep op die snikhete dag.

4. Vliegtuig

In april 1940 was in Kasen, een gehucht ten noorden van Maastricht, een Duits vliegtuig neergestort. Oom Tim die nog op school zat, kwam opgewonden thuis en hij wist mijn grootmoeder te overreden om 's middags te gaan kijken. Omdat ik toevallig bij mijn grootmoeder was en ik die middag niet naar school hoefde, mocht ik mee.

Wij reden in de Amerikaanse Studebaker van mijn overleden grootvader. Omdat mijn grootmoeder niet kon rijden (zoiets was mannenwerk) beheerde zij alleen maar het autosleuteltje. Daardoor was mijn achttienjarige oom min of meer de vaste chauffeur geworden van de grote, rechthoekige auto.

Het neergestorte toestel, een tweemotorige Heinkel 111 (hoorde ik later) lag vredig als een grijze walvis tussen de fruitbomen. Zijn vleugels waren niet te zien, want die lagen plat op de grond. Van zo dichtbij had ik nog nooit een vliegtuig gezien.

Het Duitse toestel had spionagefoto's boven Frankrijk gemaakt, maar was door Belgische jachtvliegtuigen neergeschoten. Eén Duitser was daarbij omgekomen. Volgens geruchten zouden de overlevenden na het neerstorten hebben geprobeerd om elkaar met revolvers dood te schieten, om er zeker te zijn dat iedereen zou zwijgen als het graf.

De verhalen die ik dagelijks hoorde over wat zich in Duitsland afspeelde, drongen nauwelijks tot mij door en ik beschouwde het als moeilijkdoenerij van volwassenen. Bij het Duitse vliegtuig stond een marechaussee met een geweer en een grote hond en de Duitsers (wie dat ook mochten zijn) zouden zich wel tien keer bedenken, voordat zij nóg eens met een vliegtuig in ónze lucht zouden verschijnen.

5. Vagevuur

Toen ik de volgende dag aan de zuster van de bewaarschool vertelde dat ik een neergestort vliegtuig had gezien, was dat voor haar een mooie aanleiding om te praten over gevallen engelen. Zij kon urenlang vertellen over de hemel, het vagevuur en de hel en zij had daarvan modellen gemaakt, die aan de muur hingen. Vooral de hel, waar een uitslaande brand woedde van rood zilverpapier, maakte grote indruk op ons.

Tegen het einde van elke dag werden onze zieltjes uit een sigarenkistje gehaald. Dat waren poppetjes, geknipt uit wit papier, waarop onze namen stonden. Zij werden naast elkaar, in volgorde van braafheid, achter een strip van goudkarton geschoven die de hemel moest voorstellen.

Op een dag besloot de ijverige zuster het bewijs te leveren van de alomtegenwoordigheid van God. Voor dit wetenschappelijk experiment eiste zij absolute stilte van ons, waarna zij de klas verliet.

De eerste minuut bleef het doodstil, maar toen de zuster na een kwartier de deur openrukte en weer binnenkwam, zat de hele klas te praten en te giechelen, op één jongen na. Het werd meteen stil.

"Ik weet natuurlijk niet of hier iemand gepraat heeft toen ik weg was," zei de zuster zoetsappig, "maar er is er één die alles weet en alles heeft gezien."

De brave jongen begreep dat de zuster hém bedoelde. Met een ernstig gezicht stond hij op, wees naar mij en zei:

"Zuster, hij heeft gek zitten doen."

Natuurlijk had de zuster niet deze klikspaan bedoeld, maar God en die waren wij, tot onze grote schrik, totaál vergeten. Toch was de zuster dankbaar voor de tip. Zonder een woord te zeggen, haalde ze mijn zieltje uit het sigarenkistje en zette dat tussen de blauwgroene cellofanen gasvlammetjes van het vagevuur. Terwijl de hele klas mij vol medelijden aankeek, hing de zuster het vagevuur weer aan

de muur, naast het portret van Paus Pius XII waarvan, te zien aan zijn gezichtsuitdrukking, geen enkel heil viel te verwachten.

Gelukkig mocht mijn arme ziel na een half uur weer terug naar het sigarenkistje. Zo eindigde de leerzame dag toch weer bevredigend voor iedereen en gingen wij opgewekt naar huis.

6. Prikkelraad

Toen wij over de Servaasbrug naar huis liepen, waren daar zoals gewoonlijk soldaten aan het werk. Deze keer hadden zij van boomstammen een grote driehoek gemaakt, die als een harp bespannen was met prikkeldraad. Dit zware ding moest bevestigd worden aan de buitenkant van de brug. Toen een groepje soldaten het gevaarte over de reling had getild, maakte één van hen een grapje waardoor zij allemaal de slappe lach kregen en de 'harp' bijna in de diepte viel.

Soldaten! Dát waren vrolijke jongens! Dáár kon je mee lachen!

Al maandenlang hadden zij de bruggen en de omgeving ervan 'versierd' met prikkeldraad en grote blokken beton. Wij werden naar school gebracht door een dienstmeisje en als wij haar vroegen waar dat allemaal voor diende, kregen wij steeds een ontwijkend antwoord.

"Dat is iets van de soldaten," zei ze dan. Dat was een hele geruststelling want soldaten waren leuke jongens die, heel attent, nooit vergaten om naar ons dienstmeisje te fluiten.

7. Explosies

Knetterende mitrailleurs en dreunende kanonnen maakten iedereen binnen een paar seconden klaarwakker. Door de gordijnen heen zag ik lichtflitsen. De lucht zat vol vliegtuigen. Luidkeels begon ik naar mijn ouders te schreeuwen, samen met mijn broertje en zusje. Wat was er aan de hand? Wat gebeurde er allemaal midden in de nacht? Mijn moeder kwam de slaapkamer binnen, deed het licht aan en ik schrok toen ik zag dat zij even bang was als wij.

Wij gingen met haar mee. In de slaapkamer van mijn ouders stond mijn vader aan het open raam. Hij probeerde iets te zien van de vliegtuigen die in het donker laag overvlogen. Mijn moeder begon te schreeuwen en vroeg of hij gek was geworden om aan dat helder verlichte raam te gaan staan.

Bibberend van angst kleedden wij ons aan. Wat een lawaai allemaal. Wat was er toch aan de hand?

"Oorlog!"

"Oorlog? Wat is oorlog?"

Angstig renden wij de trappen af langs een raam dat in zijn sponningen rammelde door de explosies.

Het begon buiten licht te worden. In de huiskamer zette mijn vader de radio aan. Een ernstige stem zei dat degenen die bij een brug woonden hun ramen moesten openzetten.

Mijn vader maakte de ramen open, want wij woonden dicht bij twee bruggen. Waarom was dat nodig? Nu klonk het lawaai nóg harder. Je hoorde de dreunen en hun echo's galmen alsof de straten tunnels waren. In andere huizen werden ook de ramen geopend en opgewonden burens, met angstige gezichten, schreeuwden van alles tegen elkaar.

Opeens was er een enorme dreun te horen. Wij waren zó geschrokken dat wij opnieuw de trappen af renden, naar het kantoortje achter de zaak. Daar waren geen ramen en dat zou een

veilige plaats zijn, dacht mijn vader, die nog geen oorlogservaring had op die eerste dag.

Plotseling ging de huisbel. Het waren mijn grootmoeder en oom Tim die van huis waren gevlucht, dwars door het 'onweer' heen, niet wetende wat te doen.

Toen werd de stroom afgesloten, zodat wij in het donker stonden. Wat had dat te betekenen? Door de openstaande deur van het kantoortje zag ik mijn vader en oom Tim naar buiten rennen.

"Wat gaan ze doen?" riep ik tegen mijn moeder.

"De ramen openzetten bij oma op het Amorsplein."

Nauwelijks waren zij de deur uit, toen het gebeurde...

Een enorme ontploffing was te horen..... alsof de wereld verging. De luchtdruk gaf ons een klap als van een zandzak. Door de openstaande deur van het kantoortje zagen wij de etalageruiten uit elkaar spatten en seconden lang was op straat het gerinkel te horen van golven met glasscherven, dakpannen en schoorstenen. In de etalage viel alles om en de houten achterwand werd krakend bol geblazen. In de winkel kletterde een ladder op de grond en een schoorsteen stortte met veel lawaai dwars door het glazen dak, boven de trap. De lucht zat vol stof.

Ik was perplex van schrik, stond te sidderen en te beven en hoorde mijn grootmoeder, moeder, broertje en zusje huilen van de schrik.

Kort daarna werden nog twee bruggen opgeblazen. Omdat het glas al op straat lag, gebeurde dat zonder gerinkel.

Nederlandse militairen hadden de drie Maasbruggen opgeblazen om de Duitsers tegen te houden. Even later kwamen mijn vader en oom terug. Wonderlijk genoeg mankeerden zij niets.

Kort daarna werd er niet meer geschoten. De Nederlandse soldaten, die de stad hadden verdedigd, gaven zich over aan de Duitsers. Alleen raasden er af en toe nog Duitse vliegtuigen over, waarvan

sommige zó laag over de huizen vlogen, dat je hart van schrik bonsde.

Boven bleken de ruiten niet kapot te zijn omdat daar de ramen hadden opengestaan. Toen omstreeks elf uur de zon in onze straat scheen, leek het glas op een prachtige groenzilveren rivier.

Plotseling zagen wij de eerste Duitsers lopen met geweren in hun handen; zwarte silhouetten in het flonkerende glas.

Het was 10 mei 1940. De oorlog was begonnen en het heeft die morgen nog lang geduurd voordat ik ophield te bibberen. Ik was uitgeput van angst en hoopte vurig dat de oorlog de volgende dag voorbij zou zijn.

8. Bommen

Het centrum zag er spookachtig uit door de glasloze etalages. Die werden 's middags door de winkeliers dichtgetimmerd met hout dat zij inderhaast hadden gevonden: planken, oude deuren of platen triplex. Overal op de stoepen werd getimmerd en gezaagd en de hele stad leek op een timmerwerkplaats. Van de eerste Duitsers, die 's morgens met rubberboten de Maas waren overgestoken, was niets meer te bekennen. Maar aan de oostkant van de Maas waren zij met honderden tegelijk bezig om nieuwe bruggen in elkaar te zetten, die óver de vernielde bruggen geschoven konden worden. De straten stonden daar vol met wachtende tanks en vrachtwagens.

De volgende dag verschenen 's middags Engelse bommenwerpers boven de stad om de in aanbouw zijnde noodbruggen te bombarderen.

In paniek renden wij de huiskamer uit... de gang door... de trappen af... "TERUG! TERUG! ACHTERUIT!" riep mijn vader Door het beschadigde glazen dak boven de trap, zagen wij het silhouet van een groot vliegtuig laag over ons huis razen. Opnieuw wilden wij de trappen afrennen ... "TERUG! TERUG!" schreeuwde mijn vader weer. Een tweede toestel vloog over het huis, schietend op zijn voorganger.

"NU!"

Wij renden en sprongen de trappen af en holden door de winkel naar het kantoor. Op straat zagen wij vrouwen in paniek heen en weer rennen. Zij vluchtten in ons portiek en mijn vader liet ze binnen. Toen vielen de bommen met enorme dreunen. De vrouwen die bij ons in het kantoor stonden, begonnen te gillen van angst. Ik stak mijn hoofd tussen de jassen van een kapstok om het lawaai niet meer te horen. De Engelse bommen vielen overal in de stad en in de Maas, maar de noodbruggen werden niet geraakt.

Daags daarna was er wéér zo'n bombardement, waarbij een bom achter het huis van de overburen viel. Ook stortten er verschillende vliegtuigen neer. (In totaal zouden in de eerste week van de oorlog vijfenveertig vliegtuigen zijn neergestort rondom de stad).

"Nu is het genoeg!" zei mijn vader na afloop van zo'n bombardement.

"We gaan hier weg. We zitten te dicht bij de bruggen."

Met stapels beddengoed in onze armen of op het hoofd liepen wij in een rijtje achter elkaar door de straten, die op dat moment volkomen leeg waren. Wij verhuisden naar oma op het Amorsplein, iets verder van de Maasbruggen verwijderd.

9. Gevangenen

Na het bombardement van Rotterdam op 14 mei 1940 capituleerde het hele Nederlandse leger. Intussen ronkten in Maastricht dag en nacht Duitse tanks en zware vrachtwagens over de noodbruggen, van oost naar west.

Na een paar dagen stilte kwamen de krijgsgevangenen, van west naar oost. Het waren Belgen, Fransen en Engelsen. Dat was te zien aan de helmen die sommigen nog droegen. Zij hadden dagenlang gelopen en zagen er moe en stoffig uit. Enkelen hadden onderweg takken van bomen gebroken en gebruikten die als wandelstok. De colonne was vier rijen breed, had een lengte van tientallen kilometers en leek op een enorme kakikleurige rups, die de stad in tweeën deelde.

Samen met mijn broertje stond ik een uur tevergeefs te wachten op een kans om de straat te kunnen oversteken. Het was onmogelijk. Een paar uur later probeerden wij het opnieuw, maar de stoet scheen geen einde te hebben.

Veel aandacht trokken de negers uit Franse en Belgische koloniën. Negers kenden wij alleen van missiekalenders. De Engelsen vielen op door kleurige tatoeages op hun armen: rode harten en meisjes in badpak.

De belangstelling in het centrum van Maastricht deed de gevangenen opfleuren en grijnslachen. Het publiek stond rijen dik op de stoep en gooide pakjes sigaretten naar ze. Dat moest voorzichtig gebeuren want langs de colonne fietsten Duitse bewakers, die overal tégen waren.

Enkele krijgsgevangenen maakten een gebaar van "eten, eten," en er ontstond een run op bakkerijen in de buurt. Toen één van de Duitse bewakers bijna dwars door een wolk kadetjes reed, had je de poppen aan het dansen. Hij sprong van zijn fiets en brulde tegen het publiek dat het ten strengste verboden was om met eten te gooien. Achter zijn rug klonk vanuit de stoet een hoongelach. Daarop slingerde de Duitser zijn fiets tegen de benen van de

gevangenen en begon hij in hun richting te schreeuwen. Omdat hij gewapend was, hield iedereen verder zijn mond.

Nooit meer in mijn leven zou ik zoveel soldaten zien. Waar kwamen zij allemaal vandaan? Waar gingen zij naar toe? De wereld moest wel héél groot zijn.

10. Baby

Precies op 10 mei, de dag dat de oorlog uitbrak, zou mijn moeder moeten bevallen. Gelukkig werd de baby pas de 21e geboren.

De kraamverpleegster werd door iemand met een roeiboortje over de Maas gebracht, want de noodbruggen waren alleen voor het Duitse leger bestemd. Omdat de baby te laat kwam, was zij op tijd. Het jongetje werd geboren in het huis van mijn grootmoeder waar we nog altijd logeerden. Hij was het vierde kind van mijn ouders.

De zuster die enkele weken bleef, was een kleine, energieke vrouw van middelbare leeftijd met ernstige, grijze ogen. Zij was een Duitse, maar, zoals ons kinderen herhaaldelijk werd ingeprent, daar kon zij niets aan doen. Bovendien was zij ongevaarlijk. Zelfs haar broer die in het Duitse leger zat, zou ongevaarlijk zijn, al was dat bijna niet te geloven. Toch was het zo, verzekerden mijn ouders, want er bestonden ook goede Duitsers. Die droegen wél een geweer maar schoten nooit op mensen.

"Jaaj moet niet denke dat alle Deutschen 'Moffen' saajn!"

riep de zuster ooit woedend tegen mij, nadat ik een grapje had gemaakt over haar nationaliteit.

"Iek bèn keen Mof en dat der Hitler verrückt ist, da kan iek ja nieks dran toen, du Flegel! Mercke dich das mal!"

Soms haalde de zuster haar kleine citer tevoorschijn die zij onder alle omstandigheden bij zich had. Dan begeleidde zij zichzelf bij het zingen van Duitse liederen over schöne Bergen und Wälder. Gelukkig was zij zo handig om dit alleen te doen als mijn ouders er niet waren, want die dachten enigszins anders over Duitsland.

Ook vertelde de zuster ons diverse Duitse sprookjes die wij nog nooit hadden gehoord. Vooral het verhaal van de dieren die in Bremen 'moeziek' gingen maken, was een succesnummer. Zij wist daarbij een aantal muziekinstrumenten en Duitse dieren goed te imiteren.

De komst van de zuster betekende nieuwe reorganisaties. Mijn vader sjouwde voortdurend met matrassen door het huis van mijn grootmoeder, zodat je 's morgens niet wist waar je 's avonds sliep en waar je 's nachts wakker zou worden.

Het grootste gedeelte van de familie lag op de grond in de huiskamer van oma, tussen de gedraaide Mechelse stoelpoten. Dat was dicht bij de kelder. Bijna elke nacht bonsden de explosies op de ramen; nachtmerries die werkelijkheid bleken te zijn als je wakker werd. Duits afweergeschut beschoot de Engelse bommenwerpers, die in kleine groepjes overvlogen. Iedereen sprintte dan naar de kelder, kussens en dekens meeslepend.

Omdat mijn moeder zo kort na de geboorte van mijn broertje in bed moest blijven, weigerde ook de zuster om de kelder in te gaan. Dapper bleef zij altijd aan het bed van mijn moeder zitten tot het luchtalarm voorbij was.

11. School

Onze kleuterschool, aan de overkant van de Maas, was gesloten omdat de ruiten en het dak waren beschadigd. Nadat alles provisorisch was hersteld, werden wij weer dagelijks door het dienstmeisje naar school gebracht.

Nog steeds waren de noodbruggen alleen toegankelijk voor de Duitse Wehrmacht en daarom begon onze dag met een bootreisje op de Maas. Op twee aan elkaar gebonden vrachtboten lag een grote houten vloer en deze provisorische veerboot werd door een stoombootje naar de overkant getrokken.

Later werd één van de noodbruggen opengesteld voor burgers. Op de zwiepende noodbrug stonden twee Duitse schildwachten met norske gezichten, te kijken of niemand bleef stilstaan. Dit was streng verboden, waarschuwde het dienstmeisje ons.

Onder deze noodbrug werd de kapotte brug hersteld. Af en toe begonnen luchtdrukhamers vlak onder je voeten te ratelen met het geluid van mitrailleurs, zodat ik mij te pletter schrok. Twee oude mannetjes bleven staan om over de reling naar de werkzaamheden te kijken. Zij werden door de Duitse soldaten uitgescholden op zo'n brultoon dat de mensen op de brug elkaar verbaasd aankeken en dachten dat de Duitsers gek waren geworden.

Ook floten zij niet naar ons dienstmeisje. Wat een verschil met de Nederlandse soldaten!

In de buurt van de school waren verschillende bommen gevallen. Daar waren de voorgevels van huizen verdwenen, zodat die op grote poppenhuizen leken met doorgezakte vloeren. Dat was ook het geval met een bakkerij waar wij vaak brood kochten. De vriendelijke oude bakker en zijn vrouw waren omgekomen. Er gebeurde zoveel dat dit nauwelijks tot je doordrong.

Toen wij op een morgen weer op school kwamen, wachtten ons twee verrassingen. Wij werden in de gymnastiekzaal ingeënt omdat

de oorlog de kans op besmettelijke ziektes had vergroot. Daarna kreeg iedereen te horen dat de school als Duitse kazerne zou worden gebruikt, zodat wij langdurig vrij kregen.

12. Vakantie

In de weken die volgden bombardeerden de Duitsers Londen en andere Engelse steden. Zij wilden Engeland tot een overgave dwingen. Maar Engelse jagers stegen op om de Duitse bommenwerpers aan te vallen. Zo ontstond de 'slag om Engeland', die ternauwernood door de Engelsen werd gewonnen.

Die hadden intussen geen tijd om 's nachts Duitse steden te gaan bombarderen. Dat betekende voor ons de luxe van vele maanden een normale nachtrust. Wij sliepen weer in echte bedden, thuis in de Muntstraat en hadden het gevoel dat wij het ergste van de oorlog achter de rug hadden.

Na de luchtoorlog boven Engeland kwam het slechte weer in de herfst en winter. Daardoor blééf het stil in de lucht. Maar toen het voorjaar van 1941 kwam, was het afgelopen met rustig slapen.

Engelse bommenwerpers gromden 's nachts door de lucht, op weg naar Duitse steden, waarbij zij onderweg werden aangevallen door Duitse jagers.

Vanaf die tijd vlogen er geregeld brandende Engelse bommenwerpers laag over de stad. Die verloren daarbij vleugels, motoren en bommen, die her en der in de stad terechtkwamen. Ook vielen honderden liters zwarte olie uit de lucht, die soms langs gevels en daken omlaag dropen. Vaak konden de piloten zich redden met een parachute, maar soms vielen ze te pletter dwars door daken en bovenetages van de huizen.

Als zo'n Engelse luchtvloot naderde, werden de burgers gewaarschuwd door spookachtig loeiende sirenes. In de eerste oorlogsdagen hadden wij onze les geleerd. Geluiden van sirenes, vliegtuigen en dreunen, zorgden steeds weer voor paniek op de lange weg van de slaapkamer naar de zaak, vooral onder het glazen dak. Hijgend arriveerden wij dan in het kantoortje waar het veilig zou zijn.

Die veiligheid berustte vooral op inbeelding. Als er een bom of vliegtuig op het huis zou vallen, was het kantoor absoluut niet veilig. Je was daar hoogstens beschermd tegen een zwerm verdwaalde vliegtuigkogels. Natuurlijk konden wij naar de kelder gaan, zoals iedereen deed, maar mijn vader was bang dat onze smalle straat in brand zou kunnen vliegen door vliegtuigbenzine of geruisloze brandbommen. Misschien zouden wij dat in de kelder pas merken als het te laat was. Vanuit de deuropening van het kantoor kon je de straat zien en kon je dus sneller reageren en vluchten, althans dat hoopten we.

Toen een Engelse bommenwerper neerstortte in de Wilhelminasingel, besloot mijn vader om in de zomervakantie de benauwende stad te verlaten.

Zo kwamen wij terecht in een pension te Broekhem, tien kilometer van Maastricht. Achter dit huis met zijn grote tuin lag het Geuldal, waar wij vaak boswandelingen maakten. Mijn moeder ging nooit mee want zij was in verwachting van haar vijfde kind dat een maand later geboren zou worden.

Gedurende een aantal avonden werd ergens in het Geuldal een muziekconcoers gehouden. In het begin van de oorlog was zoiets nog niet verboden door de Duitsers. Op die avonden gingen wij met "Die Moldau" naar bed, waarvan het geluid door het open raam naar binnen golfde, terwijl de vleermuizen vrolijk rondspartelden in de rode lucht.

Maar 's nachts was het afgelopen met de romantiek. Dan zaten wij op elkaar gepropt in de kleine kelder van het pension.

Het huis lag tamelijk vrij en dat was voor mijn vader een opluchting. Hij kon nu tenminste zien wat er allemaal gebeurde in de lucht en waar de vliegtuigen neerstortten. Meestal stond hij 's nachts in de tuin te kijken, tot wanhoop van mijn moeder. Af en toe kwam hij ons geruststellen met mededelingen zoals:

"Ze zitten boven Maastricht,"